

Asia: VN/33727/2023

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä laiksi ammatillisen koulutuksen toiminnanohjauksen kokeilusta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Yleisiä huomioita esitysluonnoksesta

Det är i viss mån förvånande att den nya lagstiftningen om yrkesutbildningen och dess finansiering redan nu upplevs ha så pass stora brister, att ändringar av föreslagen omfattning behövs. Ändringarna skapar oro både vad gäller sänkt finansiering och oförutsägbarhet, trots de goda föresatserna.

Enligt motiveringarna är den tydliga avsikten på många punkter att gynna läropliktsstudier, men det framhålls också att den kontinuerliga inlärningen är viktig. I en situation med krympande resurser är det ingen lätt uppgift, och det blir nog oklart om ändringarna verkligen lyckas uppnå båda målen på samma gång. Ett minst lika stort problem är att många branscher där det råder stor brist på arbetskraft inte alltid lockar sökande, trots att utbildningar erbjuds.

Å andra sidan håller Axxell med om att både byråkratin kring tillstånd och finansieringssystemet behöver förenklingar. Inte minst när det gäller att erbjuda utbildning på andra språk än finska och svenska har tillståndslinjen varit för strikt, men också allmänt när något regionalt/lokalt behov uppstår som kräver snabba utbildningsinsatser. En rensning bland koefficienterna i finansieringssystemet är också motiverad, men här kan man verkligen fråga sig varför för mindre än tio år sedan ansågs att alla behövs för att garantera ett rättvist system, medan logiken nu är närmast den motsatta. Ändringarna måste därför genomföras med stor eftertanke och på basen av tillförlitliga provberäkningar, så att ingen utbildare blir oskäligt lidande.

Axxell uttrycker dock sin tillfredsställelse med att den helomvändning med en återgång till i grunden olika system för läroplikts- och övriga studeranden, som ännu för ett par år sedan var aktuell, inte blir av.

Ammatillisen koulutuksen kokeilua koskevat säädösehdotukset

Axxell stöder tanken på ett försök med tidsbundna driftstillstånd för ett antal anordnare, där styrningen minskas kraftigt. Viktigare än det exakta antalet (max 40 st) är att de som väljs är väl övervägda och representativa.

Axxell har beredskap att vara en av de utbildare som deltar i försöket. Det är dock av yttersta vikt, att utbildarna vid förhandlingarna med ministeriet kan påverka de undantag från full frihet som skrivs in i försökstillståndet, dvs både utbildningar som utbildaren måste erbjuda och som trots den större friheten inte får erbjudas. Det sistnämnda är särskilt viktigt inom den svenska utbildningen, där volymerna är små och konkurrerande (dubblingar av) utbildningar kan bli ett stort problem. Rent allmänt måste försöket också finansiellt genomföras så, att det inte i sig leder till minskad finansiering för dem som inte deltar.

Rahoituksen uudistusta koskevat säädösehdotukset

Mest problematiskt av det som förslås anser Axxell att vissa koefficientändringar inom de s.k. korgarna (kostnadsgrupperna) är. Sålunda skulle t.ex merkonomutbildningens lägre koefficient inom korg 1 avsevärt försämra finansieringens förutsägbarhet, då så stor del av den blir resultatbaserad. Flyttningen av natur- och skogsbruk till korg 3 skulle innebära direkta kännbara ekonomiska förluster.

Rent allmänt kan man fråga sig, om det är skäl att göra sådana ändringar (försämringar) som försätter utbildarna i svåra valsituationer med tanke på å ena sidan finansieringsgrad och å andra sidan arbetslivets verkliga behov.

Till övriga delar kommenterar Axxell följande punkter som ingår i utkastet:

- Det grundläggande förslaget om att övergå från målinriktade till förverkligade studerandeår, frångå resultat- och genomslagsfinansieringen som fristående komponenter samt minska antalet viktungs- och förhöjningskoefficienter får Axxells stöd. Med rätt avvägning av hur de återstående koefficienterna används kan systemet bli mera genomskinligt och rättvisare än för tillfället. Systemet med ett minimiantal studerandeår i tillståndet har inte varit rättvist, med tanke på att vissa hela tiden klart överskridit och andra underskridit minimiantalet.

- Det andra kvarvarande blocket, den behovsprövade finansieringen, bör till sin användning framöver vara "mera behovsprövad" än för tillfället. Åtminstone för samma tid som den planerade övergångstidens utjämning skulle gälla (3 år), bör en större del av de behovsprövade medlen användas för att ytterligare stödja utbildare som drabbas hårt av ändringarna. Den maximala minskningen 20,5 % på 3 år (efter utjämningar) är trots allt mycket stor. Tyngdpunkten på behovsprövning av ekonomiska orsaker framom s.k. strategipengar kunde väl bli bestående, eftersom de sistnämndas effekt på många sätt kan ifrågasättas (jfr. nulägesanalysen, s. 27).

- Det föregående understryks av att inom basfinansieringen skulle (de viktade) studerandeårens andel vara endast 50%, medan avlagda examinas och delexaminas del vore 30% och sysselsättning eller fortsatta studier 18 %. Också här måste provberäkningar ännu få avgöra den

slutliga procentfördelningen. Att studerande- och arbetslivsresponsens (ARVO) andel sjunker till sammanlagt 2 % kan däremot som sådant understöd, eftersom problemen med låga/varierande svarsprocenter fortsatt trots utbildarnas ansträngningar.

- Enligt utkastet skulle studerandenas bakgrund i form av en tidigare examen eller om hen varit sysselsatt vara en finansieringsminskande koefficient, dvs i enlighet med den tilltänkta grunden för nedskärningen på 100 ME år 2025. Vi är inte övertygade om att detta är vettigt med tanke på det fortsatta och stora behovet av omskolning och allmänt, när man säger sig vilja befrämja också livslångt lärande och möta de stora förändringarna i arbetslivet. En gammal examen motsvarar tyvärr ofta inte dagens krav. Detta skulle alltså ske samtidigt som man nyligen slopat vuxenutbildningsstödet och försämrat individens möjligheter att studera.

- I fortsättningen skulle för yrkesexamen och specialyrkesexamen inte kunna uppbäras studerandeavgifter, anknutet till att dessa studerandeår skulle jämföras med andra (inget avdrag). Här torde nettoeffekten variera rätt mycket mellan utbildarna, beroende på nuvarande uttag av avgifter. Axxell anser i alla fall att det inte i dagens statsekonomiska situation är vettigt att utsluta avgifter, som de flesta vuxna torde vara beredda att betala. Tvärtom tror vi att många vuxna vore beredda att betala en avgift också för en grundexamen, och föreslår därför att man i stället för att utsluta avgifter överväger en sådan utvidgning.

Oppimisen tukea ja erityistä tukea koskevat säädösehdotukset

Rätten till stöd för lärandet skall bli en integrerad del av examensutbildningen som ”med låg tröskel” ges av läraren och handledande personal i form av stödundervisning. Samtidigt slopas paragrafen om OPVA. Utöver detta skulle finnas skilt stadgande om speciellt stöd, som ges av speciallärare (s. 29). Vid finansieringen skulle nuvarande koefficient för särskilt stöd slopas och kvar bli bara koefficient(er) för speciellt krävande stöd.

Om man ett till ett överför de medel som använts för koefficienten för särskilt stöd till basfinansieringen, är det sannolikt en bra lösning och man skulle komma i från nuvarande byråkrati kring besluten om särskilt stöd. Risken är i alla fall att utbildningsanordnare de facto inte ger det stöd som behövs, om ingen förhöjning finns.

Tilaukoulutusta koskevat säädösehdotukset

-

Muut ammatillisesta koulutuksesta annettua lakia koskevat säädösehdotukset

-

Asetusluonnokset

I utkastet föreslås en ändring i hur semesterperioder på över 4 veckor skulle påverka beräkandet av antalet förverkligade studerandeår (f.n. anses dagar som överstiger 4 veckor inte som studiedagar). Målen sägs vara att minska anordnarnas administrativa arbete och risken för ojämlikhet beroende på när GEA-studerandenas studier formellt inleds. Ändringen skulle innebära att för studerande som studerar för hel examen skulle juli månad aldrig räknas som studietid. Axxell anser att ändringen i sig är motiverad för att förhindra missbruk, men ännu bör bedömas hur det påverkar studietidernas längd och kanske speciellt läroavtals- och vuxenstuderande som studerar med frivilligt utbildningsstöd på maximalt 24 månader. Mycket beror också på hur ändringarna i finansieringsgrunderna i övrigt slår ut.

Muut kommentit

-

Johansson Stefan
Axxell Utbildning Ab